

CONSEIL DE LA REGION DE BRUXELLES-CAPITALE

SESSION ORDINAIRE 2002-2003

18 MARS 2003

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant l'article 5 du
Code des droits de succession,
en vue de faciliter l'attribution
des biens composant la communauté
au conjoint survivant
marié selon le régime de
la communauté des biens**

(déposée par M. Stéphane de LOBKOWICZ (F))

Développements

1. Considérations générales

Le Code des droits de succession est contenu dans l'arrêté royal n° 308 du 31 mars 1936 (*Moniteur belge* du 7 mai 1936) confirmé par la loi du 4 mai 1936 (*Moniteur belge* du 7 mai 1936). Depuis de nombreuses dispositions réglementaires et législatives ont modifié les textes initiaux. C'est la loi du 22 décembre 1977, dans son article 29 (*Moniteur belge* du 24 décembre 1977) qui fixe les taux des droits de succession et de mutation par décès.

Ce code prévoit très peu de catégories de successibles et a eu la fâcheuse tendance à généraliser quelques catégories oubliant toute une série de situations particulières.

Plusieurs de nos honorables collègues se sont émus de ces situations et ont déposé dès la première législature régionale des propositions d'ordonnance en vue de rencontrer des situations sources d'injustices.

BRUSSELSE HOOFDSTEDELIJKE RAAD

GEWONE ZITTING 2002-2003

18 MAART 2003

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van artikel 5 van
het Wetboek der successierechten om
de goederen van de gemeenschap
gemakkelijker te kunnen toekennen aan
de langstlevende echtgenoot
gehuwd onder het stelsel
van gemeenschap van goederen**

(ingediend door de heer Stéphane de LOBKOWICZ (F))

Toelichting

1. Algemene beschouwingen

Het Wetboek der successierechten is vervat in het koninklijk besluit nr. 308 van 31 maart 1936 (*Belgisch Staatsblad* van 7 mei 1936) en is bekrachtigd bij de wet van 4 mei 1936 (*Belgisch Staatsblad* van 7 mei 1936). Sindsdien zijn de oorspronkelijke teksten door heel wat wets- en verordeningsbepalingen gewijzigd. Artikel 29 van de wet van 22 december 1977 (*Belgisch Staatsblad* van 24 december 1977) stelt de tarieven van de rechten van successie en van overgang bij overlijden vast.

Dat wetboek voorziet in zeer weinig categorieën van erfgerechtigden en veralgemeent jammer genoeg enkele categorieën zonder rekening te houden met een hele reeks bijzondere situaties.

Die situaties hebben verschillende van onze achtbare collega's niet onberoerd gelaten. Al tijdens de eerste gewestelijke zittingsperiode hebben ze voorstellen van ordonnantie ingediend om de onrechtvaardige gevolgen van bepaalde situaties te verhelpen.

Le cas des cohabitants est certainement celui qui a le plus ému nos collègues car probablement il concerne beaucoup, et de plus en plus, de personnes.

Il n'en demeure pas moins qu'il existe d'autres situations qu'il appartient au législateur de rencontrer.

Il en est ainsi tout particulièrement du cas d'époux mariés sous le régime de la communauté des biens qui par leur contrat de mariage décident d'attribuer plus de la moitié et jusqu'à la totalité de la communauté au conjoint survivant.

Le règlement fiscal de cette situation très fréquente est profondément injuste.

Prenons un exemple.

Eric et Andrée sont mariés sous le régime de la communauté des biens.

Le patrimoine propre d'Eric est de 50.000 euros et celui d'Andrée de 60.000 euros.

Leur patrimoine commun est de 200.000 euros. Il est prévu dans leur contrat de mariage que la totalité de ce patrimoine ira au conjoint survivant. Ils ont 3 enfants. Eric décède le premier à l'âge de 78 ans, son épouse en ayant à ce moment 77.

Andrée sera donc considérée comme héritière de la moitié du patrimoine commun et devra par conséquent payer des droits de succession sur 100.000 euros outre les droits à payer sur la part qu'elle recueillera dans les 50.000 euros étant le patrimoine propre de son défunt mari.

Supposons qu'elle décède à son tour 4 ans plus tard, les mêmes 100.000 euros seront une nouvelle fois taxés dans le chef de ses propres héritiers.

Le recours à ce type de clause dans un contrat de mariage est donc à déconseiller vivement tant ce choix altruiste est ruineux sur le plan fiscal. Le notaire ou l'avocat suggérera à son client, pour éviter le paiement de ces droits, de plutôt recourir au legs du seul usufruit de sa part dans la communauté quitte à suggérer une modification du contrat de mariage en ce sens.

Et pourtant le recours à de telles clauses dans les contrats de mariage m'apparaît tout à fait naturel et devant même être encouragé.

Il permet de consolider la situation financière du conjoint survivant à un moment où une sécurité pécuniaire est particulièrement la bienvenue si l'on songe au phénomène d'allongement de la vie couplé à celui de l'augmentation des frais médicaux et d'assistance.

Het geval van de samenwonenden heeft onze collega's zeker het meest aangegrepen, want het betreft waarschijnlijk veel en almaar meer mensen.

Dat neemt niet weg dat er andere situaties bestaan waar de wetgever iets aan moet doen.

Dat geldt in het bijzonder voor echtgenoten die onder het stelsel van gemeenschap van goederen gehuwd zijn en die in hun huwelijkscontract vastleggen dat de helft en zelfs de totaliteit van de gemeenschap naar de langstlevende echtgenoot gaat.

De belastingregeling voor deze zeer frequente situatie is zeer onrechtvaardig.

Laten we een voorbeeld nemen.

Eric en Andrée zijn gehuwd onder het stelsel van gemeenschap van goederen.

Het eigen vermogen van Eric heeft een waarde van 50.000 euro; het vermogen van Andrée heeft een waarde van 60.000 euro.

Hun gemeenschappelijk vermogen is 200.000 euro waard. Hun huwelijkscontract bepaalt dat het hele vermogen naar de langstlevende echtgenoot gaat. Ze hebben 3 kinderen. Eric overlijdt als eerste in de leeftijd van 78 jaar. Zijn echtgenote is op dat ogenblik 77 jaar.

Andrée zal dus beschouwd worden als de erfgename van de helft van het gemeenschappelijk vermogen en zal bijgevolg successierechten moeten betalen op 100.000 euro, naast de rechten die ze zal moeten betalen op haar deel van de 50.000 euro, de waarde van het eigen vermogen van haar overleden echtgenoot.

Laten we veronderstellen dat ze op haar beurt 4 jaar later overlijdt. Dan zal op diezelfde 100.000 euro opnieuw belasting worden betaald, namelijk door haar erfgenamen.

Het is dus ten stelligste af te raden om een dergelijke clausule in een huwelijkscontract op te nemen, aangezien die altruïstische keuze zeer nadelige fiscale gevolgen heeft. Om te voorkomen dat zijn cliënt die rechten moet betalen, zal de notaris of de advocaat hem voorstellen om veeleer alleen het vruchtgebruik van zijn deel van de gemeenschap te legateren of om desnoods het huwelijkscontract in die zin te wijzigen.

Ik vind het echter vanzelfsprekend dat dergelijke clausules in huwelijkscontracten worden opgenomen. Dat zou zelfs moeten worden aangemoedigd.

Zo'n clausules maken het mogelijk om de financiële situatie van de langstlevende echtgenoot te consolideren op een moment waarop financiële zekerheid noodzakelijk is, gelet op de langere levensduur en de stijging van de medische en bijstandskosten.

Et c'est exactement l'inverse que fait la législation alors qu'il faudrait encourager « le devoir mutuel de secours et de prévoyance qui pèse sur les époux et qui se prolonge au delà de la vie du prémourant, au profit du survivant » (1).

De plus, sur le plan du droit cette situation apparaît contestable à la doctrine :

« Le Code civil ne précise pas, sauf dans des situations très précises (C. Civ. art. 1464 et 1465), que ces avantages octroyés à l'un des époux sont une libéralité à son profit. C'est un arrangement matrimonial qui se fait lors de la liquidation du régime matrimonial et qui est étranger à la succession de l'époux prédécédé.

Dès lors si toute la communauté est attribuée au conjoint survivant par le biais d'un contrat de mariage, le conjoint survivant gardera tous les biens composant la communauté et la succession du conjoint défunt ne comprendra que ses biens propres.

Cette situation n'était pas favorable à l'Etat, puisque par l'effet d'une clause du contrat de mariage, les époux pouvaient faire diminuer la valeur de la succession du défunt d'une façon importante. Or les droits de succession ou de mutation sont en principe dus sur la seule valeur des biens dépendant de la succession du défunt. » (2)

2. Base légale

Les taux des droits de succession et de mutation par décès peuvent être modifiés par les Régions comme l'ont déjà fait les trois Régions du pays.

Ce sont également les Régions qui bénéficient du paiement par les héritiers des droits de succession.

En effet, conformément à l'article 3 de la loi spéciale du 16 janvier 1989 (loi de financement) certains impôts sont perçus par l'Etat et le produit en est attribué, en tout ou en partie aux Régions. Dans le cadre de la loi de financement, les Régions ont la compétence de modifier les éléments de ces impôts.

(1) Léon RAUCENT, Les successions, Tome 1, Cabay, Louvain-la-Neuve, 1981.

(2) Emmanuel de WILDE d'ESTMAEL, Les droits de succession, Creadif, Bruxelles 1999.

Terwijl men ertoe zou moeten aanmoedigen dat echtgenoten hun onderlinge bijstands- en verzorgingsplicht vervullen en tevens rekening houden met de situatie van de langstlevende echtgenoot na het overlijden van de eerststervende echtgenoot (1), doet de wetgever precies het tegenovergestelde.

Bovendien lijkt deze situatie op juridisch vlak in strijd met de rechtsleer :

« Het burgerlijk wetboek preciseert niet, behalve in welomschreven gevallen (B.W. art. 1464 en 1465), dat die aan een van de echtgenoten toegekende voordelen een schenking te zijnen voordele zijn. Dat is een regeling tussen echtgenoten die bij de ontbinding van het huwelijksvermogensstelsel wordt getroffen en die niets te maken heeft met de nalatenschap van de eerstoverleden echtgenoot.

Als de gehele gemeenschap bij huwelijkscontract toegekend wordt aan de langstlevende echtgenoot, zal deze laatste alle goederen van de gemeenschap behouden en zal de nalatenschap van de overleden echtgenoot slechts uit zijn eigen goederen bestaan.

Deze situatie was niet gunstig voor de Staat, aangezien de echtgenoten door middel van een clausule in hun huwelijkscontract de nalatenschap van de overledene aanzienlijk in waarde konden doen verminderen. De rechten van successie of overgang zijn echter in principe alleen verschuldigd op de waarde van de goederen die onder de nalatenschap van de overledene vallen. » (2)

2. Rechtsgrond

Het tarief van de rechten van successie en van overgang bij overlijden kan door de Gewesten worden gewijzigd, wat de drie Gewesten van het land reeds gedaan hebben.

De door de erfgenamen betaalde successierechten zijn voor de Gewesten bestemd.

Overeenkomstig artikel 3 van de bijzondere wet van 16 januari 1989 (financieringswet) worden bepaalde belastingen immers door de Staat geïnd en wordt de opbrengst geheel of gedeeltelijk aan de Gewesten toegekend. In het kader van de financieringswet zijn de Gewesten bevoegd om de elementen van die belastingen te wijzigen.

(1) Léon RAUCENT, Les successions, Tome 1, Cabay, Louvain-la-Neuve, 1981.

(2) Emmanuel de WILDE d'ESTMAEL, Les droits de succession, Creadif, Bruxelles 1999.

L'usage de ce nouveau pouvoir à un niveau régional permettra sans aucun doute d'être plus proches de la réalité vécue par la population.

C'est donc à notre Assemblée de prévoir une modification de l'article 5 du Code des droits de succession pour répondre aux considérations émises à l'occasion des développements de cette proposition.

3. Commentaire des articles

Articles 1er et 3

Ces articles n'appellent pas de commentaires particuliers.

Article 2

L'article 5 du Code des droits de succession est complété par un alinéa qui a pour but de supprimer la perception de droits de succession sur les biens de la communauté attribués au conjoint survivant.

Stéphane de LOBKOWICZ (F)

Door van deze nieuwe gewestelijke bevoegdheid gebruik te maken, zal men ongetwijfeld beter kunnen inspelen op de reële situatie die door de bevolking ervaren wordt.

Het staat dus aan onze Assemblée om artikel 5 van het Wetboek der successierechten te wijzigen en aldus rekening te houden met de overwegingen in de toelichting van dit voorstel.

3. Commentaar bij de artikelen

Artikelen 1 en 3

Deze artikelen behoeven geen bijzondere commentaar.

Artikel 2

Artikel 5 van het Wetboek van successierechten wordt aangevuld met een lid dat ertoe strekt geen successierechten meer te heffen op de aan de langstlevende echtgenoot toegekende goederen van de gemeenschap.

PROPOSITION D'ORDONNANCE

**modifiant l'article 5 du
Code des droits de succession,
en vue de faciliter l'attribution
des biens composant la communauté
au conjoint survivant
marié selon le régime de
la communauté des biens**

Article 1er

La présente ordonnance règle une matière visée par l'article 39 de la Constitution.

Article 2

L'article 5 du Code des droits de succession est complété par l'alinéa qui suit :

« Pour la Région de Bruxelles-Capitale, le tarif applicable sur les biens faisant l'objet du § 1er est de 0 % ».

Article 3

La présente ordonnance entre en vigueur à dater de sa publication au *Moniteur belge*.

Stéphane de LOBKOWICZ (F)

VOORSTEL VAN ORDONNANTIE

**tot wijziging van artikel 5 van
het Wetboek der successierechten om
de goederen van de gemeenschap
gemakkelijker te kunnen toekennen aan
de langstlevende echtgenoot
gehuwd onder het stelsel
van gemeenschap van goederen**

Artikel 1

Deze ordonnantie regelt een aangelegenheid als bedoeld in artikel 39 van de Grondwet.

Artikel 2

Artikel 5 van het Wetboek der successierechten wordt aangevuld met het volgende lid :

« Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bedraagt het tarief voor de in het eerste lid bedoelde goederen 0 % ».

Artikel 3

Deze ordonnantie treedt in werking op de dag waarop ze in het *Belgisch Staatsblad* wordt bekendgemaakt.

